

Куракова Л.Г.
старший викладач

*Херсонського державного аграрно-економічного університету,
м.Херсон, Україна*

Іванів М. О.

к.с.-г.н., доцент

*Херсонського державного аграрно-економічного університету,
м.Херсон, Україна*

Довгий О.С.

здобувач вищої освіти

*Херсонського державного аграрно-економічного університету,
м.Херсон, Україна*

ОБЛАШТУВАННЯ ЗВАЛИЩ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ НА ТЕРИТОРІЇ ОТГ: ЗАХОДИ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

З кожним роком все більшого значення набуває охорона водних та земельних ресурсів, ландшафтів, особливо цінних природних територій та об'єктів, зростає їх роль в житті біосфери і суспільства.

Низький відсоток повторного використання відходів призводить до надмірного розміщення їх у навколишньому природному середовищі, що в комплексі з невпорядкованістю сміттєзвалищ у відповідності до вимог санітарно-екологічної безпеки призводить до засмічення та забруднення землі і водних ресурсів.

Обсяги накопичення відходів, кількість полігонів і звалищ для їх захоронення постійно збільшуються, погіршується санітарний стан населених пунктів.

Щороку в Україні утворюється більше 470 млн тонн промислових та побутових відходів, з них: 93% непотребу вивозять на сміттєзвалища та полігони, більше 2% спалюють, а 4,5% йде на переробку..[1]

Основну складову в загальній масі відходів займають тверді побутові відходи та виробничі відходи 4 класу небезпеки, які, в основному, видаляються на полігони, сміттєзвалища, накопичувачі тощо. Тверді побутові відходи – це відходи (залишки речовин, матеріалів, предметів, виробів, товарів чи продукції), які утворилися в процесі життєдіяльності людини та не використовуються нею. До таких відходів відноситься – газетний, пакувальний або споживчий папір, картон, різного роду тара (дерев'яна, скляна, металева); предмети та вироби з дерева, металу, шкіри, скла, пластмаси, текстилю та інших матеріалів, що вийшли з ужитку або втратили споживчі властивості; зламані або застарілі побутові прилади; сміття, а також харчові відходи.

Сміттєзвалища та полігони в Україні займають понад 9 тисяч гектарів. З них третина не відповідає нормам екологічної безпеки. Шкідливі речовини просочуються в атмосферу та ґрунт, в підземні води та поверхневі водоймища, порушують функціонування екосистем, завдають шкоди сільському господарству. А викиди звалищного газу ще й спричиняють негативний вплив на зміну клімату. ..[1]

До того ж крім легальних полігонів та звалищ нашу країну вкриває ще й мережа стихійних смітників.

Державними санітарними нормами та правилами утримання території населених пунктів [2] визначено, що санітарне очищення територій населених місць передбачає комплекс планувальних, організаційних, санітарно-технічних та господарських заходів щодо збирання, зберігання, перевезення, оброблення (перероблення), утилізації, видалення, знешкодження і захоронення побутових відходів, включаючи небезпечні відходи у їх складі, що утворилися в населених місцях, а також прибирання об'єктів благоустрою з метою запобігання шкідливому впливу факторів середовища життєдіяльності на життя і здоров'я людини та майбутніх поколінь.

Базовим законодавчим актом, що визначає правові, організаційні та економічні засади діяльності, пов'язаної із запобіганням або зменшенням обсягів утворення відходів, їх збиранням, перевезенням, зберіганням, обробленням, утилізацією та видаленням, знешкодженням та захороненням, а також з відверненням негативного впливу відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини на території України є закон України «Про відходи» [3].

Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері поводження з відходами визначено законами «Про місцеве самоврядування в Україні» [4] та «Про відходи» [3].

Згідно статті 26 закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [4], до виключної компетенції місцевих рад відноситься:

- надання відповідно до законодавства згоди на розміщення на території села, селища, міста нових об'єктів, у тому числі місць чи об'єктів для розміщення відходів, сфера екологічного впливу діяльності яких згідно з діючими нормативами включає відповідну територію;
- вирішення питань у сфері поводження з небезпечними відходами відповідно до законодавства;
- визначення на конкурсних засадах юридичних осіб, які здійснюють у межах певної території збирання та перевезення побутових відходів спеціально обладнаними для цього транспортними засобами.
- Згідно статті 21 закону України «Про відходи» [3], органи місцевого самоврядування мають забезпечити:
 - виконання вимог законодавства про відходи;
 - розроблення та затвердження схем санітарного очищення населених пунктів;

IV Міжнародна науково-практична конференція «Вплив кліматичних змін на просторовий розвиток територій Землі: наслідки та шляхи вирішення» (10-11 червня 2021 року)

- організацію збирання і видалення побутових відходів;
- затвердження місцевих і регіональних програм поводження з відходами та контроль за їх виконанням;
- вжиття заходів для стимулювання суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у сфері поводження з відходами;
- вирішення питань щодо розміщення на своїй території об'єктів поводження з відходами;
- здійснення контролю за раціональним використанням та безпечним поводженням з відходами на своїй території;
- ліквідацію несанкціонованих і неконтрольованих звалищ відходів;
- сприяння роз'ясненню законодавства про відходи серед населення, створення необхідних умов для стимулювання залучення населення до збирання і заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини;
- надання згоди на розміщення на території села, селища, міста місць чи об'єктів для зберігання та захоронення відходів;
- надання дозволів на будівництво або реконструкцію об'єкта поводження з відходами на відповідній території селища або міста;
- надання згоди на розміщення на території села, селища, міста місць чи об'єктів для зберігання та захоронення відходів, сфера екологічного впливу функціонування яких згідно з діючими нормативами включає відповідну адміністративно-територіальну одиницю;
- здійснення контролю за дотриманням юридичними та фізичними особами вимог у сфері поводження з виробничими та побутовими відходами відповідно до закону та розгляд справ про адміністративні правопорушення або передача їх матеріалів на розгляд інших державних органів у разі порушення законодавства про відходи.

Одним з основних завдань є вибір земельної ділянки під розміщення полігону ТПВ. Ділянка повинна відповідати всім вимогам законодавчо-нормативних актів щодо санітарних та екологічних норм (геоекологічні особливості місцевості, санітарні, будівельні норми, вимоги земельного законодавства тощо)

Попередній вибір земельної ділянки базується на висновках гідрогеологів (придатність ґрунтів місцевості, рівень залягання ґрунтових вод, відстань від джерел питного водопостачання), державної санітарно-епідеміологічної служби (відстані від населених пунктів та інших об'єктів соціального та господарського призначення, дотримання санітарних норм та правил), державної екологічної експертизи (дотримання вимог природоохоронного законодавства).

Також обов'язково враховується можливість підключення до систем енерго- та водозабезпечення.

Ділянка для розміщення полігонів ТПВ повинна обиратися за територіальним принципом відповідно до схеми санітарного очищення міста

IV Міжнародна науково-практична конференція «Вплив кліматичних змін на просторовий розвиток територій Землі: наслідки та шляхи вирішення» (10-11 червня 2021 року)

чи регіону і проекту районного планування або генерального плану населеного міста.

Відповідно до державних будівельних норм ДБН В.2.4-2-2005 «Полігони твердих побутових відходів. Основні положення проектування» полігони ТПВ розміщують:

1) на землях несільськогосподарського призначення, непридатних для сільського господарства, погіршеної якості, не зайнятих зеленими насадженнями (особливо лісами 1-ї групи);

2) на ділянках, де є можливість вжиття заходів і впровадження інженерних рішень, що виключають забруднення навколишнього природного середовища, розвиток небезпечних геологічних процесів чи інших негативних процесів і явищ;

3) на ділянках, прилеглих до міських територій, якщо вони не включені в житлову забудову відповідно до генерального плану розвитку міста на найближчі 25 років, а також під перспективну забудову;

4) на ділянках, що характеризуються природною захищеністю підземних вод від забруднення;

5) за межами зон можливого впливу на водозабори, поверхневі води, заповідники, курорти тощо;

6) з урахуванням рози вітрів відносно житлової забудови, зон відпочинку й інших місць масового перебування населення за межами санітарно-захисної зони;

7) за межами міст;

8) на відстані, не менше:

- 15 км від аеропортів;

- 3 км від межі курортного міста, відкритих водоймищ

господарського призначення, об'єктів, які використовуються з культурно-оздоровчою метою, заповідників, місць відпочинку перелітних птахів, морського узбережжя;

- 1 км від межі міст;

- 0,5 км від житлової та громадської забудови (санітарно-захисна зона);

- 0,2 км від сільськогосподарських угідь і від автомобільних та залізничних шляхів загальної мережі;

- 0,050 км від межі лісу і лісопосадок, не призначених для використання з метою рекреації.

- Розміщення полігонів ТПВ не допускається:

- на площах залягання корисних копалин і територіях з гірничими виробками без погодження з органами державного гірничного нагляду;

- у небезпечних зонах відвалів породи різних шахт чи збагачувальних фабрик;

- у зонах активного карсту;

IV Міжнародна науково-практична конференція «Вплив кліматичних змін на просторовий розвиток територій Землі: наслідки та шляхи вирішення» (10-11 червня 2021 року)

- у зонах розвитку тектонічних розломів, зсувів, селевих потоків, снігових лавин, підтоплення й інших небезпечних геологічних процесів, а також на територіях сезонного затоплення;
- у заболочених місцях;
- у зонах поповнення і виходу на поверхню підземних вод;
- у зонах формування і використання мінеральних вод;
- на територіях зон I, II поясу санітарної охорони водозаборів питних і мінеральних вод;
- у охоронних зонах водойм;
- у зонах санітарної охорони курортів та заповідників;
- на землях, зайнятих чи призначених під зайняття лісами, лісопарками, іншими зеленими насадженнями, що виконують захисні функції і є місцями масового відпочинку населення.

Для вирішення першочергових екологічних проблем ОТГ, пов'язаних з охороною земельних ресурсів громади, рекомендовано наступні кроки.

Крок 1. Створення схеми охорони земель, на якій будуть відображені сміттєзвалища, скотомогильники, радіоактивно забруднені землі, місця захоронень промислових відходів, промислові та комунально-складські об'єкти, що є джерелами забруднення навколишнього середовища, зони обмежень у використанні земель [5]:

Перелік заходів, необхідних для вирішення проблеми:

- 1) збір інформації про розташування скотомогильників, місць захоронення промислових відходів, про радіоактивно забруднені землі, промислові та комунально-складські об'єкти;
- 2) нанести межі скотомогильників, місць захоронень промислових відходів, промислових і комунально-складських об'єктів та їх санітарно-захисних зон на картографічну основу;
- 3) виконати роботи по створенню схеми охорони земель.

Крок 2. Втілити систему роздільного збору сміття.

Роздільний збір сміття створює ресурс для функціонування невеликих підприємств, які займаються переробкою вторинної сировини, що, в свою чергу, вирішує низку соціальних проблем і є джерелом додаткових надходжень до місцевого бюджету. Втілення системи роздільного збору сміття не вимагає високих затрат. [5]

Переваги роздільного збору сміття є наступними:

- вирішення проблем мешканців громади із вивезенням відходів;
- розвиток малого і середнього бізнесу (ліцензія на переробку сміття не потрібна);
- охорона навколишнього середовища;
- надходження до місцевого бюджету;
- додаткові ресурси для виробництва.

IV Міжнародна науково-практична конференція «Вплив кліматичних змін на просторовий розвиток територій Землі: наслідки та шляхи вирішення» (10-11 червня 2021 року)

Крок 3. Створення схеми санітарної очистки території та, за необхідності, відведення земельної ділянки для будівництва полігону твердих побутових відходів та сміттєпереробного заводу. [5]

Для цього необхідно:

- Провести дослідження успішного досвіду громад в Україні та в Європі щодо утилізації відходів.

- Розробити програму поводження з відходами.

- Розробити схему санітарної очистки території громади.

- Налагодити проведення просвітницької роботи серед населення, особливо у навчальних закладах серед молоді, щодо необхідності сортування сміття.

- Оцінити необхідні капіталовкладення та визначити доцільність створення/функціонування спеціалізованого комунального підприємства чи закупівлі відповідного типу послуг.

- Оцінити необхідність створення полігону для твердих побутових відходів бажано із одночасним будівництвом сміттєпереробного заводу.

- Вибрати ділянку для розташування полігону.

- Підшукати інвестора.

- Провести впорядкування території (створення захисних зелених насаджень, дотримання санітарних розривів при здійсненні містобудівної діяльності тощо. Оформити земельні ділянки у комунальну власність для ведення лісового господарства під існуючим поєднаннями лісосмугами та землями запасу, які можна заліснити) [5]

Для того, щоб ОТГ приймала та здійснювала ті рішення, які враховують думки максимальної кількості її членів, проводять Громадські обговорення. Це демократична та дуже поширена процедура, яка дозволяє громадянам висловити свою думку, а громаді – врахувати усі озвучені думки.

Інформація про проведення таких обговорень має бути оприлюдненою на вебсайті ради громади та у кожному населеному пункті за 2 тижні до проведення заходу. Разом із оголошенням публікуються і усі матеріали, які будуть обговорюватися. [5]

Список літератури

1. Мальований Андрій. На порозі сміттового колапсу. URL:<https://ua.interfax.com.ua/news/blog/715801.html>

2. Державні санітарні норми та правила утримання території населених пунктів, затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.03.2011 року за № 145 (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 5 квітня 2011 р. за N 457/19195). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0457-11#Text>

3. Закон України «Про відходи» від 05 березня 1998 р. № 187/98-ВР. Голос України від 14 квітня 1998 р.

IV Міжнародна науково-практична конференція «Вплив кліматичних змін на просторовий розвиток територій Землі: наслідки та шляхи вирішення» (10-11 червня 2021 року)

4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР (ВВР, 1997, № 24, ст.170) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

5. Практичний інструментарій управління землями об'єднаних територіальних громад. Проект USAID «Підтримка аграрного і сільського розвитку». URL: https://ck-oda.gov.ua/docs/2018/20022018_41.pdf

Лазарєва О.В.

д-р екон. наук, професор

Чорноморський національний університет імені Петра Могили,

м. Миколаїв, Україна

Мась А.Ю.

старший викладач

Чорноморський національний університет імені Петра Могили,

м. Миколаїв, Україна

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

За останні роки відбулася трансформація поглядів щодо екологічних проблем сучасності. Власне, екологічний чинник став вирішальним у визначенні тенденцій способу життя і розвитку людства. Розуміючи важливість еколого-економічного фактору у житті населення, у 1983 році ООН створила Всесвітню комісію з навколишнього середовища і розвитку, відому як комісія Г.Х. Брутланда (за прізвищем її голови, тодішнього прем'єр-міністра Норвегії), за результатами якої у 1987 році було підготовлено доповідь «Наше спільне майбутнє», в якій було сформовано принципи збалансованого розвитку (англ. sustainable development), як цілісну основу стратегії сталого розвитку сучасного і прийдешніх поколінь.

Основні ідеї та рекомендації Комісії Брутланда були покладені в основу програмних документів конференції ООН, яка відбулась у Ріо-де-Жанейро у 1992 році, в яких було схвалено стратегію і принципи збалансованого розвитку. Тоді ж було схвалено Декларацію з навколишнього середовища, в якій було закріплено 27 принципів стратегії збалансованого розвитку, орієнтованої на досягнення процесів зростання економіки, узгодженого з можливостями навколишнього середовища.

Треба зазначити, що гармонійне поєднання економічного зростання, соціального розвитку та захисту довкілля розглядалось і на засіданні сесії Генеральної Асамблеї ООН (Ріо + 5), що відбулась у Йоганнесбурзі.

Власне, на згадуваній Асамблеї було прийнято програмний документ «Порядок денний на XXI століття», що став орієнтиром для розробки стратегії відтворення земельних ресурсів на рівні держави, регіону та окремої